

JIŘÍ ZEMÁNEK - ČESKÁ VIZE

(*1953) historik umění, kurátor, publicista, Praha

zveřejněno v Kavárně iDNES.cz ve středu 16. září 2009

Budoucnost Země je naší budoucností
od „akumulace“ k „participaci“

Stále víc se ukazuje, že **prospěch naší malé země, její budoucnost, závisí na budoucnosti Země jako celku**. Nikdy dřív nebylo toto propojení tak zjevné, jak je tomu nyní. Tváří v tvář současné bezprecedentní globální krizi, která není jen ekonomickou a finanční recesí, ale hlubokou civilizační krizí, se již nelze utíkat k představě, že jsme nějaká od světa izolovaná entita, jež se může ubírat zcela svou vlastní cestou, nezávislou na širším kontextu života naší planety. Takový postoj by dnes byl zjevně známkou civilizační nedospělosti. Jako lidstvo jsme se totiž stali planetární silou, planetárním fenoménem a naše globálně provázané aktivity se ve svém výsledku projevují těžko předvídatelnými dopady. I když si nikdo z nás například nepřeje vymírání živočišných a rostlinných druhů, naše civilizace způsobuje, že jich za rok vyhyne více než dvacet pět tisíc! Podobně je tomu i s dalšími důsledky současné krize, především s globálním oteplováním. Proto se stále víc jeví jako nezbytné rozšířit onu mikrofázovou optiku pohledu, na níž jsou postaveny naše instituce, a dospět, jak navrhuje kosmolog Brian Swimme, k nové podobě institucí, „vytvořených myslí, která je planetární, která je holistická“, tedy takových institucí, jež budou mít na zřeteli prospěch Země jako celku.

Naše současná situace nemá jiné řešení než kolektivní. To je pro lidstvo výzva, před níž dosud nestálo. Nemůžeme Zemi globálně využívat a nemít přitom globální etiku, globální standardy udržitelnosti. O souvislostech a významu neblahých důsledků civilizačních aktivit, které budou mít stále větší dopad na náš život, by se měla vést veřejná diskuze a toto téma by mělo být zahrnuto v našem základním vzdělávání. Připravovaná mezinárodní konference o změně klimatu v Kodani v prosinci letošního roku, která bude zcela klíčová pro naši další budoucnost, by měla v tuto chvíli stát v centru veřejné pozornosti jako událost, která by mohla zahájit proces pozitivní proměny našeho života v duchu ekologické a sociální udržitelnosti. Zpochybňovat dnes, kdy čelíme tolika globálním výzvám, takové mezinárodní instituce, jako je Evropská unie, je naprostým selháním politické vize! Je samozřejmě potřeba tyto instituce proměňovat a dále rozvíjet, nicméně sám koncept Evropské unie je nezpochybnitelným světovým přínosem. Bez podobných institucionálních nástrojů nebudeme schopni dnešní planetární problémy řešit.

Díky současné globální krizi si stále víc uvědomujeme složitou a křehkou provázanost všeho života na planetě; i to, že nežijeme na Zemi jako oddělené entity, odlišné od zbytku přírody, ale že jsme fyzicky i psychicky doslova vetkáni do komplexní a stále se rozvíjející sítě pozemského života. **Že jsme jedno integrální planetární společenství**. Toto vědomí by nám mělo pomoci překonat naše dosavadní civilizační odcizení, náš civilizační autismus a vést nás k intimnějšímu, tvořivému a vzájemně obohacujícímu vztahu s více než lidským světem, s přírodou a kosmem. Náš lidský příběh, včetně našeho vědomí, je neoddelitelnou součástí tajemného příběhu evoluce, který nás přivedl do bytí a vytvořil tento zázračný svět. Díky tomuto uvědomění bychom mohli rozvinout novou kvalitu úcty, novou podobu spirituality, která dokáže hlouběji porozumět onomu skrytému géniu života. To je dnes, kdy jsme se jako lidstvo stali určující silou na planetě a kdy fakticky rozhodujeme o dalším přírodním výběru, tedy o dalším směřování evoluce, kriticky důležité. Nejde o nic menšího, než o to pokusit se integrovat všechnu dosavadní nahromaděnou zkušenost a probudit v sobě **nové dimenze lidství**, takového, které se dokáže sjednotit s celkem evolučního procesu života. Byl by to posun od materialistického paradigmatu bezbřehé „akumulace“, uskutečňované výlučně pro náš vlastní lidský prospěch bez ohledu na celek, k novému holistickému paradigmatu „participace“. Toto paradigma, na rozdíl od předchozího, založeného na dichotomii „já“ a světa, spočívá na naší schopnosti ko-evoluce, na našem spolutvoření s přírodou. Pokud si uvědomíme, že nejsme izolovanými jedinci, začínáme rozvíjet sílu vědomí „vplynout do celé věci ... ve službě životu.“ Stáváme se „*modem, v němž se celý evoluční proces pohybuje do další fáze své krásy*“ (Brian Swimme); sloužíme celku, dalšímu rozvinutí jeho komplexity, a jsme jím zároveň zpětně vyživováni a obohacováni. Jak Swimme říká: „*Bylo by ideální, kdyby naše architektura, ekonomika, naše*

KABINET HAVEL - Úsvit v Čechách • ČESKÁ VIZE • www.ceskavize.cz

chemie... zvyšovaly elegantní komplexnost univerza, v němž žijeme...“. Myslím si, že toto je zásadní výzva, která zcela obrací naši dosavadní civilizační perspektivu. Teolog Thomas Berry mluví v této souvislosti o „znovuobjevení člověka na úrovni druhu.“ Ve vztahu k naší české kotlině to znamená uvědomit si, že - řečeno slovy Karla Čapka - nejsme žádnými pány či vládci, ale naopak služebníky naší země, jejíž krásu a bohatství - tedy onu „**elegantní komplexnost**“ - bychom měli rozvíjet a uctívat, nikoli vyčerpávat či dokonce devastovat. Domnívám se, že diskutovat o tom, co takový holistický koncept znamená, navrhnout a realizovat ho v našich podmínkách, tedy spojit s ním naši „Českou vizi“, je velkou výzvou pro nás pro všechny.

Dnes však již máme k dispozici nejen vize, teorie a projekty, ale také konkrétní nástroje, technologie i osvědčené praxe pro uskutečnění takové nové cesty. Nicméně ten hlavní, přelomový krok k nové budoucnosti souvisí s artikulací nových myšlenkových výrazů pro práva více než lidského světa – zvířat, hor, lesů, řek, moří... – s novou právní vědou Země. To předpokládá zásadní přehodnocení naší dnešní ústavy a právní filosofie, která ospravedlňuje pokračující exploataci. Dokážeme-li si díky evoluci uvědomit, že **my sami jsme vlastně taky Země** (či jak zdůrazňuje Paul Hawken „*imunitním systémem Země*“), nemělo by to pro nás být tolik obtížné.

ČESKÁ VIZE = deset nejdůležitějších hodnot, na kterých by měla stát budoucnost naší společnosti
KRÁTKÁ (cca 40 řádků, 1 strana A4) **ESEJ** (sloupek, črta, úvaha, reflexe, komentář, dialog, výzva, poselství, zpráva, dopis, návod, kuchařka, seznam, grafika...) formulovaná pro závěrečný díl ročního cyklu diskusí **KABINET HAVEL – Úsvit v Čechách, který se uskuteční 19. listopadu 2009 v Brně.**